

RECLAME EN KINDEREN

L. JOOSSENS - R. VAN MALDERGHEM e.a.,
Televisierclame en kinderen,
OIVO, De Nederlandse Boekhandel, Antwerpen, 1983, 158 p., 295 F.

In dit boek wordt verslag uitgebracht over een in België uitgevoerd psychologisch onderzoek naar de effecten van TV-reclame op 522 kinderen van 6 tot 12 jaar oud. Aan O.I.V.O. en het U.N.I.O.P. komt de grote verdienste toe zich voor de eerste maal in ons land aan een dergelijk experimenteel onderzoek te hebben gewaagd. De bedoeling was ongetwijfeld de huidige discussie rond de invoering van televisiereclame in ons land in een wat bredere maatschappelijke context te plaatsen. Terecht. De resultaten zijn erg interessant al denken wij wel de voor- als de tegenstanders van reclame er hun gading kunnen in vinden.

Het is vooral opmerkelijk dat de conclusies, recentelijk opgetekend in de Verenigde Staten door R.P. ADLER e.a. (project National Science Foundation) grotendeels in het Belgisch onderzoek een bevestiging vinden, al wordt dit Amerikaanse rapport - eigenaardig genoeg - nergens in het OIVO-onderzoek vermeld. De leeftijd van de kinderen is in elk geval een belangrijke factor voor een kritische houding tegenover TV-reclame. Kinderen die veel naar TV-reclame kijken, zijn zich minder bewust van de persuasieve bedoelingen. Daartegenover staat dan weer dat andere kinderen beter de bedoelingen doorzien en de reclame met een korreltje zout nemen. De op het eerste gezicht rare vaststelling dat Franstalige kinderen meer van TV-reclame houden dan Nederlandstalige is bij nader toezien toch niet zo gek: de eerste zijn via R.T.L. wellicht meer vertrouwd met het verschijnsel. Dat TV-reclame doorgaans knap gemaakt is en in de meeste opinie-onderzoeken als 'leuk' en 'amusement' wordt omschreven, zowel door kinderen als door ouders, zal daarmee ook wel iets te maken hebben, dachten wij. De auteurs verwijzen in hun besluit met lof naar de 'kindvriendelijke' beslissing van het Nederlandse Parlement om alle reclame op het scherm tot 20 uur te bewaren gezien de kleintjes dan nog niet naar bed zijn.

Akkoord, maar dan blijft nog de vraag welke programma's diezelfde Nederlandse peuters nu wel op de beeldbuis krijgen vóór 20 uur. Of die altijd kindvriendelijker zijn durven we bewijzen.

G.F.

U. SAXER (Hrsg.),

Politik und Kommunikation,

Schriftenreihe der Deutschen Gesellschaft für Publizistik- und Kommunikationswissenschaft, nr. 12, Verlag Olschläger, München, 1983, 172 blz.

Het zoveelste congresverslag. Ditmaal was de 25ste 'Arbeitstagung' van de DGKP georganiseerd te Zürich op 7/8 Mei 1981 in samenwerking met haar Zwitserse zusterorganisatie (SGKM). En voor de zoveelste keer doen wij uit de lezing van dit verslag de indruk op dat wij er destijds goed aandeden geen spoorkaartje Leuven-Zürich te kopen.

Op de agenda: een overzicht van het onderzoeksveld van de politieke communicatie, de mogelijke bijdragen van de agenda-setting theorie, de inhoudsanalyse en de zwijgspiraaltheorie tot een beter inzicht in de werking van de politieke communicatie in een democratisch bestel.

Deze "momentopname" wordt afgeleverd door knappe koppen als M. Rühl, W.R. Langenbacher, Luc B. Becker, D. McQuail, K. Merten, E. Noëlle-Neumann en enkele anderen. Het resultaat is leerrijk maar voor insiders vrij voorspelbaar en dus bedroevend: 'Damit wurde noch einmal an diesem Kongress und abschließend die Notwendigkeit der intensiveren Verschränkung verschiedener Perspektiven und der vermehrten Integration bekannter theoretischer Ansätze betont' (p.154).

Van elk van de bovengenoemde theorieën, methoden en hypothesen wordt in feite betoogd dat men er voorlopig niet te veel moet van verwachten. De concepten zijn niet goed afgeleid, de methodologie is nog niet voldoende ontwikkeld, enz. Toch twee positieve punten: een voorzichtig maar concreet voorstel van McQuail voor de toepassing van inhoudsanalytische technieken op politieke boodschappen en een niet zo originele maar toch erg verhelderende historische reflexie van Noëlle-Neumann op het concept 'publieke opinie'. De rest is weinig meer dan een welles-nietes-discussie en een verklaring van algemene onmacht. Nu weten wij eens te meer dat wij over de invloed van politieke massacommunicatie weinig weten en misschien is dat al met al geen slechte uitgangspunt voor verder onderzoek. Nog te vermelden: een zeer degelijke bibliografie die een goede leidraad biedt voor geïnteresseerde versers en studenten (exclusief Duits- en Engelstalige werken).

G.F.

MATELART A. en SIEGELAUB S. (eds.),

Communication and class struggle.

1: Capitalism and imperialism,

IMMRC (173, Av. de la Dhuys, 93170 Bagnole, Frankrijk), 1979, 18x26, 445 blz., \$ 14.95.

Bloemlezingen op het vlak van de algemene communicatiewetenschap zijn er genoeg: deze die communicatie, informatie en cultuur

met een kritische of marxistische bril op bekijken, zijn evenwel op de vingers van één hand te tellen. Grosso modo kan men dergelijke anthologieën in drie categorieën onderbrengen: (a) zij die een selectie maken van teksten over een of ander medium of communicatie-onderwerp (internationale communicatie, tv-informatie, strips, film, persrecht, e.d.); (b) zij die artikels verzamelen over de media- en/of communicatiesituatie in één bepaald land; en (c) werken die a en b combineren in het kader van een specifieke geo-politieke entiteit (W-Europa, Derde Wereld, enz.). Bloemlezingen die dankzij een oordeelkundige, gemotiveerde en gedoseerde keuze deze geo-politieke beperking kwantitatief en kwalitatief weten te overstijgen, en daardoor een universele waarde verwerven, liggen dun gezaaid.

Ons zijn enkel de readers van Dieter Prokop (*Massenkommunikationsforschung. 1: Produktion, 1972, 2: Konsumtion, 1973, 3: Produktanalysen, 1977*, Fischer Verlag, Frankfurt am Main), het door de Universiteit van Havana gecompileerde *Medios masivos de comunicación* (Referencias, Habana, 1972), en het onlangs verschenen werk van Matelart en Siegelau bekend.

Laatstgenoemde bloemlezing heeft, volgens de samenstellers, een drievoudig doel: (1) aantonen hoe economische, sociale, ideologische en culturele krachten de communicatie conditioneren, en hoe -omgekeerd- de communicatie onze visie op deze krachten reflecteert en bepaalt; (2) uitleggen hoe de burgerlijke communicatiepraktijk en -theorie fungeert als specifiek onderdeel van de kapitalistische produktiewijze; en (3) verklaren hoe de arbeidersbevolking en volksklasse, in haar strijd tegen uitbuiting en onderdrukking, een eigen communicatietheorie en -praktijk heeft ontwikkeld en ontwikkelt, en een nieuwe, bevrijdende communicatie en (volks)cultuur ontwerpt.

Op al deze vragen hopen de samenstellers in twee delen, en met een selectie van ongeveer 120 teksten een afdoend antwoord te geven. In dit eerste deel biedt men een aantal theoretische basisteksten, die essentieel blijken voor een diepgaande studie van het communicatieproces, en diverse analyses over de vorming van het kapitalistische communicatie-apparaat, de burgerlijke ideologie, en de 'massacultuur'. Belangwekkend is dat men communicatie niet isoleert van zijn geschiedkundige en maatschappelijke basis. Zodoende telt dit boek verschillende historische beschrijvingen, evenals een afzonderlijk hoofdstuk over de samenhang tussen communicatie en economische concentratie, standaardisatie, nieuwe technologie, het imperialisme, de impact van de staat, het industrieel-militair complex, enz.

In het nog te verschijnen tweede deel wil men dieper op het derde punt (de alternatieven) ingaan. Het lijkt ons opportuun, gezien de hooggestemde verwachtingen en de onderlinge verwevenheid van de behandelde problematiek, om met een fundamentele beoordeling en/of kritiek te wachten tot ook dit boekwerk op de markt is gebracht. Algemeen kan nu reeds ge-

POLITIEK EN COMMUNICATIE

steld dat het redigeren van een dergelijke anthologie uiteraard steeds een subjectieve gelegenheid is. Over het al dan niet weerhouden van specifieke teksten kan men dus van mening verschillen. Wat telt is evenwel de waarde van het eindproduct, en de vraag of het zijn oorspronkelijke doelstellingen ingelost heeft. In zoverre een antwoord op deze vraag nu reeds mogelijk is, durven we haar, m.b.t. dit eerste deel, bevestigend beantwoorden.

J.S.

W.A. KUTSCHINSKI,
Persönlichkeit, Freiheit, Recht,
Staatsverlag der Deutschen Demokratischen Republik, Berlin, 1980, 140 blz.

Autorenkollektiv,
Die gesellschaftlichen Organisationen in der DDR.

Stellung, Wirkungsrichtungen und Zusammenarbeit mit dem sozialistischen Staat,
Staatsverlag der Deutschen Demokratischen Republik, Berlin, 1980, 187 blz.

Wanneer grondwettelijk als doel van de sowjetstaat is vastgelegd de mensen opvoeden tot goede sowjetburgers en het de hoogste opdracht is van de communistische partij de gedragsrichting daartoe duidelijk uit te stippelen en zo nodig af te dwingen, wordt het recht het geheel van voorschriften dat de mens de "vrijheid" geeft zijn persoonlijkheid te ontwikkelen tot volmaakte sowjetmens.

Bovendien "willen" alle organisaties hun specifieke doelstellingen onder de stuwende leiding van de partij der arbeidersklasse zo verwezenlijken dat al hun activiteiten dit ideale democratische socialisme helpen realiseren.

A.H.

MACHINETAAL

David C. ALEXANDER,
Machine & Assembly Language Programming. A simple, step by step approach to learning fundamental programming techniques !,
TAB Books Inc., Blue Ridge Summit, Pa 17214, 1982, 199 blz.

Als U de computer niet ziet als een noodzakelijk kwaad, maar als een moderne aanwinst, die U zo efficiënt mogelijk wil leren gebruiken, dan is dit een aanbevelenswaardige inleiding tot zelfstandig leren programmeren in Assembler en Machine-taal.

A.H.

TALGEBRUIK

P. VAN HAUWERMEIREN,
Leesbaar Nederlands,
De Sikel, 1981, 135 blz.

Van Hauwermeiren is vooral bekend voor zijn publikaties op het vlak van leesbaarheidsfor-

mules. *Leesbaar Nederlands* ligt een beetje in dezelfde lijn. Aan de hand van een aantal adviezen - geïllustreerd met talrijke voorbeelden op woord-, zins- en tekstniveau geeft de auteur aan hoe een schrijver van informatieve teksten zijn ideeën zo begrijpelijk mogelijk kan formuleren.

Positief in de benadering van Van Hauwermeiren is zeker dat hij (vooral in het eerste hoofdstuk over de leesbaarheid op het niveau van het woord) erop wijst dat begrijpelijkheid geen absoluut begrip is, maar nauw samenhangt met factoren als publiek, onderwerp en situatie. Dat inzicht leidt ertoe dat de beknopte adviezen met de nodige nuance gepresenteerd worden en bijgevolg niet blind opgevolgd mogen worden. Eén voorbeeld: "Het zou verkeerd zijn, te menen dat de lengte van een zin een bepaald aantal woorden nooit mag overschrijden, vooral als dat aantal klein is. Dat zou leiden tot teksten die alleen maar korte zinnen telen (...) een tekst hoeft niet te bestaan uit zinnen waarvan de lengte zo dicht mogelijk de lage gemiddelde zinslengte benadert.

Maar een te lange zin kan de begrijpelijkheid van de hele uitzetting in het gedrag brengen" (blz. 34-35). Vervolgens moet het voor de gebruiker van het boek een opluchting zijn om te lezen dat de talrijke adviezen zeker niet totaal onafhankelijk zijn van elkaar.

Minder positief is de lineaire opvatting over het schrijfproces, zoals die in de inleiding naar voor komt (blz. 6, 7 en 8). Wie ervan uitgaat dat men pas begint te formuleren als een volledig bouwplan voorligt en alle ideeën in feite "af" zijn, negeert ten onrechte de conceptualliserende functie van het schrijfproces. Vooral cognitieve psychologen hebben er recent op gewezen hoezeer schrijven een cyclisch en recursief proces is, waarbij verwerken, verwerken en verstrekken van informatie in voortdurende wisselwerking staan.

L.J.

J. RENKEMA,
De taal van 'Den Haag'. Een kwantitatief-stilistisch onderzoek naar aanleiding van oordelen over taalgebruik,
's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1981, 234 blz.

Over ambtelijke stijl (hier taal van 'Den Haag' genoemd) zijn de oordelen meestal erg negatief: hij zou onpersoonlijker, ingewikkelder, wijldopiger en traditioneler zijn dan het taalgebruik in andere teksten. In zijn doctorale dissertatie onderzoekt Renkema of de genoemde oordelen een linguïstische grond hebben.

Zijn uitgangspunt bestaat erin dat stijl te bepalen is als afwijking van een aanverwante norm. Die verwante norm vindt Renkema in het taalgebruik van kranten en populair-wetenschappelijk proza. Bij de vergelijking van ambtelijke taal met de taal uit dat soort teksten kan de auteur gebruik maken van een bestaand analyseschema, waarbij achter elk woord in te onderzoeken teksten een code wordt gezet met informatie over vormkenmerken en woordsoort. Dat codeersysteem werd ontwikkeld voor en ook al toegepast op fragmenten uit dagbladen, opiniebladen, populair-wetenschappelijke boeken (en - maar dat is voor Renkema minder belangrijk - gesproken taal) (zie: UIT DEN BOOGAART, R.C. (red.),

Woordfrequenties in geschreven en gesproken Nederlands, Utrecht, 1975) Uit een vergelijking van zijn resultaten met die van Uit Den Boogaart kan Renkema concluderen dat de subjectieve oordelen over ambtelijke stijl wel enige objectief linguïstische basis bezitten, maar zeker niet volledig met cijfermateriaal bevestigd kunnen worden.

Doordat de stilistiek nog in haar kinderschoenen staat, is iedere empirisch-stilistische studie op dit ogenblik pionierswerk. Het is een verdienste van de auteur dat hij erin slaagt enkele intuïtieve oordelen hard te maken c.q. te ontcrachten, maar dat kan enkele zwakke punten niet verdoezelen.

De keuze van de omschreven stijlopvatting wordt theoretisch niet verantwoord; hetzelfde kan gezegd worden over de keuze van de verwante norm; voorts volstaat het analysesysteem niet altijd om de operationalisering van de oordelen over taal te onderzoeken (vooral operationalisering op het zinsniveau); tot slot formuleert J. PALM (*Tijdschrift voor taalbeheersing*, 4 (1982), 1, 78-84) nogal wat kritiek op de statistische kant van het onderzoek.

L.J.

TELEVISIE

Robert SKLAR,
Prime-Time America: Life on and behind the Television Screen,
Oxford University Press, London, 1981, 200 blz., geïll.

Robert Sklar, een gekend Amerikaans televisiecriticus, bundelt in dit boek een reeks bedenkingen bij de Amerikaanse televisiecultuur. Niet in een erg diepgaande cultuurfilosofische analyse maar aan de hand van enkele populaire televisieseries passeren losse bedenkingen bij (klassieke) topics als geweld en sex, commercie en televisie en andere voorspelbare onderwerpen de revue.

Luchtige journalistiek vanuit de luie televisiezetel aangevuld met gesprekken met televisiemensen en wat geschrijf rond televisiekritiek. Leuk om lezen als je de grappen en grollen uit 'Soap' weet te smaken of 'Charly's Angels' je biologeren.

SEKSISME IN MEDIA

Andrew VEITCH,
Naked ape. An anthology of male chauvinism from The Guardian,
Duckworth, London, 1981, 64 blz., geïll.

Enige jaren geleden startte het Engelse dagblad *The Guardian*, onder de titel 'Naked Ape', een column waarin sexistische teksten en afbeeldingen, lang niet alleen advertenties, uit de Britse mediawereld afgedrukt werden. In dit boekje worden de 300 'beste', of 'ergste', voorbeelden gebundeld zonder commentaar.

J.S.

SOCIOLINGUIÏSTIEK

R.A. HUDSON,
Sociolinguïstiek,
Groningen, Wolters-Noordhoff, 1982, 288 blz.,
Ned. vert.: Jo Daan.

L. PIETERSEN,
Taalsociologie. Minderheden · tweetaligheid · taalachterstand,
Groningen, Wolters-Noordhoff, 1980², 196 blz.

In het 2de hoofdstuk (over taalvariëteiten) van zijn werk betoogt Hudson dat de traditionele begrippen "taal", "dialect", "register" evenmin realiteitswaarde bezitten als de klassieke notie "taalgemeenschap". M.b.t. taal, dialect en register vindt de auteur het onmogelijk linguïstisch criteria te vinden om die concepten af te bakenen. De socio-linguïst moet zich dan ook beperken tot de studie van afzonderlijke taalelementen, waardoor iedere taalgebruiker eerst en vooral zichzelf een plaats toekent in het sociale universum, maar waardoor hij eveneens zijn uiting situeert binnen een ruime

ier van communicatieve gedragsmogelijkheden. M.a.w. ieder taalelement heeft een dubbele sociale omschrijving, die de identiteit van de spreker en de situatie aangeeft. Taalgemeenschappen, vervolgens, bestaan volgens Hudson enkel als voorstellingen in de hoofden van de mensen, omdat hij ze beschouwt als groepen die iederen, individuele taalgebruiker kan onderscheiden (op meerdimensionele basis: sexe, beroep ...) en aan wier taal die taalgebruiker zich eventueel wil aanpassen als hij tot de groepen in kwestie wil behoren/behoort. Over de taal van een duidelijk omlijnde taalgemeenschap kan dus geen sprake zijn. De aandacht moet in eerste instantie gaan naar taalelementen van afzonderlijke sprekers. Het blijft echter zeer de vraag of de ideeën van Hudson een nieuwe sociolinguïstische aanpak kunnen stimuleren. Zelf geeft hij daarvan in ieder geval geen voorbeelden. Wel stelt hij uitgebreid allerhande traditionele onderzoeksresultaten voor. Op die manier presenteert hij een beeld van de verschillende socio-linguïstische invalshoeken taal, cultuur en denken: interactionele aanpak; meer kwantitatieve bevindingen in de Labov-traditie en sociaal-psychologische aspecten. Precies in dat (inleidende) overzicht ligt de verdienste van "*Sociolinguïstiek*"; veel meer dan in de voorafgaande theoretische bespiegelingen.

Het boek van Pietersen is eveneens een inleiding in de sociolinguïstiek (zelf verkiest de auteur de term "taal-sociologie"), maar dan vooral toegespitst op de situatie van minderheden en op tweetaligheid. Die topics komen in bijna elk hoofdstuk aan de orde, zij het telkens vanuit een ander gezichtspunt. Achtereenvolgens worden Europese minderheden (geografisch aspect), taalideologische en rationaal ideologische beweging, economische consequenties van meertaligheid en sociale waarden en functies van talen besproken. In de laatste 2 hoofdstukken gaat de aandacht specifiek naar groepen met een taalachterstand. Vanzelfsprekend nemen de ideeën van Bernstein en de kritiek erop een ruime plaats in. Het laatste hoofdstuk beschrijft taalstrijd als een sociale

strijd. Taal wordt immers door de machthebbers vaak gehanteerd als een machtsinstrument om bepaalde groepen te bevoordelen/benadelen en de bestaande hiërarchie in stand te houden (bv. door het toekennen van functies op basis van taal). Een achtergestelde groep in onze maatschappij is nog altijd die van de vrouwen. Het werk sluit af met een bespreking van hoe de onderdrukking van de vrouw in taal tot uitdrukking komt (taal als determinant van sociaal gedrag). *Taalsociologie* is een vlot geschreven boek waarin de ontwikkelde ideeën met veel voorbeelden toegelicht worden. Samen met het werk van Hudson vormt *Taalsociologie* een goede inleiding in het ruime sociolinguïstische vakgebied.

L.J.

GEERTS, G. en HAGEN, A.,
Sociolinguïstische studies 2. Bijdragen uit de internationale literatuur,
Wolters-Noordhoff, Groningen, 1981, 224 blz.

Met de doorbraak van de taalideeën van Chomsky (jaren '60) leek de linguïstiek zich voor lange tijd te zullen ontwikkelen volgens een welbepaald denkschema. In de transformationeel-generatieve grammatica had men zich nl. tot enig doel gesteld het taalsysteem van de ideale spreker-hoorder te onderzoeken. Taal kan echter niet losgemaakt worden van haar maatschappelijke context en is bijgevoel niet het exclusieve studieobject van de (structurele) linguïstiek. Al vlug brachten verschillende sociale wetenschappen dan ook complementaire benaderingswijzen. Geerts en Hagen stellen in hun verzamelbundel de belangrijkste invalshoeken voor van waaruit de relatie taal-maatschappij tegenwoordig bestudeerd wordt. Daarbij geven ze de vertaling van zeven basisteksten, alle voorafgegaan door een beknopte inleiding over de auteur en een algemene situering van zijn ideeën. Achtereenvolgens komen de antropologische (D. Hymes, 1974) linguïstische (Halliday, 1973 en Labov, 1970), sociologische (Tishman, 1972) en sociaal-psychologische (Smith, Giles en Hewstone, 1980) accenten binnen het ruime veld van de sociolinguïstiek aan bod. De bundel sluit af met twee teksten waaruit het maatschappelijke belang van de socio-linguïstiek mag blijken. Het betreft de ideeën van Bernstein over de relatie taal, sociale klasse en onderwijs (1972) alsook een kritische evaluatie ervan door Rosen (1972).

L.J.

NIEUWE MEDIA

H. REICHARDT (Hg),
Neue Medien - Alte Politik,
Verlag Olschläger, München, 1981, 182 blz.

De titel van het boek komt overeen met het motto van een symposium, dat in februari 1980 aan de Evangelische Akademie Loccum gehouden is. De inhoud omvat de daar voorgedragen referaten.

In een inleidend essay schetst de samensteller een beeld van de ontwikkelingen op omroepgebied in het na-oorlogse Duitsland. Het

nu bestaande omroepbestel is in directe zin een erfenis van de omroeppolitiek van de geallieerden, en dan vooral van de Engelsen. De (machts)politieke strijd heeft zich in de loop der jaren toegespitst tot drie standpunten: meer overheidsinvoer, meer mogelijkheden voor de privé- en bedrijfssector, behoud van het bestaande publiek-rechtelijke systeem. De ontwikkeling van nieuwe media en technieken plus hun toepassing in Duitsland doen deze oude strijdpunten weer opleven. De referaten, in drie groepen verdeeld, behandelen een aantal kernproblemen: het monopolie van de Duitse Bundespost op het vlak van de telecommunicatie (in het bijzonder m.b.t. het kabeltelevisienet), de ontwikkeling van nieuwe media in de Bondsrepubliek met gedetailleerde voorbeelden van viewdata en satelliet-televisie, de sociale en politieke gevolgen van de nieuwe media.

Doordat ook sprekers van buiten het academisch milieu hebben deelgenomen en de gepresenteerde visies soms nogal uiteenlopen, heeft de bundel een divers en vaak polemisch karakter.

W.H.

Lidy ALDERSHOFF en TON BROEDERS,
New media developments in the USA,
Agb Intomart, Hilversum, 1982, 188 p.

AGB Research limited is een internationaal marketingstudiebureau dat zich ondermeer toelegt op de studie van de ontwikkelingen in de nieuwe media. In dit goed gedocumenteerd rapport wordt - voor zover dat in deze materie geen contradictio in terminis betekent - een up to date overzicht gegeven van de situatie van de kabeltelevisie, satelliettelevisie, video en teletekst en viewdata in de V.S. De laatste delen zijn wat magertjes uitgevallen: de informatie over kabel en satelliet des te omvangrijker. Naast een goed gestructureerd en met originele cijfers gedocumenteerd overzicht van de ontwikkelingen tot en met maart 1982 geeft het rapport een impressie van het typisch Amerikaanse medialandschap. Ons lijkt dit het enige werk te zijn dat een panoramische opname biedt van dergelijke omvang en degeelijkheid. Alleen de bibliografische verwijzingen zijn wat al te summier gehouden. Beknopte samenvattingen maken dit rapport nog verdienstelijker.

R.A.

LEGER EN MEDIA

MINORITY PRESS GROUP,
Nukespeak. The Media and the Bomb,
Comedia Publishing group, London, 1982, 135 blz.

ALAN HOOPER,
The Military and the Media,
Gower, Aldershot, 1982, 247 blz.

"Nieuwspraak is de officiële taal van Oceanië en werd ontworpen om te voldoen aan de ideologische noden van Ingsoc (...) Het doel van Nieuwspraak is niet zozeer een spreekbuis te

zijn voor de wereldvisie en de mentale ingesteldheid van de aanhangers van Ingsoc, dan wel alle andere mogelijkheden tot denken onmogelijk te maken."

Deze frase uit "the principles of Newspeak", Orwells begeleidende grammatica bij Big Brothers linguïstische politiek, heeft enkele auteurs rond de Minority Press Group geïnspireerd om, op de drempel van 1984, een merkwaardige parallel te trekken tussen Newspeak, de ideologische taal van het Ministerie van Waarheid en wat door hen "Nukespeak" wordt geheten:

"Nukespeak is de officiële taal van de atoomoorlog. Het ontmenselijkt en legitimeert de wapenwedloop en wordt hoopvol uitgebazuind langs radio, televisie en pers."

Het doel van de auteurs, een amalgaam van academici, journalisten en vredesactivisten, is dan ook om, naar analogie met het 1984 van Orwell, na te gaan in hoeverre in ons 1984 de media deze letterlijk "koude" oorlog-taal hebben aanvaard en of het punt is bereikt waar dissidente meningen uitgesloten of getrivialiséerd worden. Met het ludiek gevoel voor woordspelingen waarin heel het boek baadt, splitst hun onderzoek zich op in drie hoofdstukken die zij respectievelijk "datelines", "deadlines" en "lifelines" noemen. De datelines schetsen een nucleaire chronologie van de wereld tussen Afghanistan en de Falklandoorlog. Het tweede deel "deadlines: the war of the words" dekt een onderzoek van het taalgebruik in de voornaamste Britse dagbladen, de journalistieke praktijken van oorlogs- en defensiecorrespondenten, geeft voorbeelden van censuur en gaat na in hoeverre in het onderwijs de atoomproblematiek wordt ingelepeld. Zo stoten zij niet alleen op een lange lijst woorden die getuigen van het "doublethink" van de militaire en politieke overheid en die achteraan in het boek geordend worden als het ABC van het Nukespeak jargon, maar gewagen zij tevens van een gevaarlijke mediadistortie. Het derde hoofdstuk "lifelines" geeft enkele krachtlijnen aan om hierin verandering te brengen en vertolkt alzo de opdracht die de auteurs hun boek hebben meegegeven: Refererend naar Trumans commentaar op de Hiroshima-bom ("Het experiment kende een overweldigend succes"), richten zij hun boek tot de journalisten zodat dezen de bevolking zouden duidelijk maken dat er een alternatief is voor "een tweede doch ditmaal finaal experiment met overweldigend succes".

Dat is alvast geen spek voor de bek van Alan Hooper die, als dienstdoend Marine-officier, een boek schreef over "The Military and the Media". Geconfronteerd met de bevinding dat er een wederzijds onbegrip en wantrouwen bestaat tussen leger en media, gaat Hooper op zoek naar de oorzaken hiervan met de duidelijke bedoeling om een remedie te formuleren. Een deel van de problemen die zulk een turbulente relatie veroorzaken, ligt in de gebrekkige vertrouwde van de militairen met een zich steeds verder en sneller ontwikkelend mediabestel, diens werking en mogelijkheden. Daarom schetst hij voor hen de structuur, processen en karakteristieken van achtereenvolgens de Britse kranten, het radio- en televisie-nieuws, om zo de gemeenschappelijke karakteristieken van media en leger bloot te leggen. Hiertoe rekent hij ondermeer de verantwoorde-

lijkheid, de toewijding, onregelmatige werken, effectiviteit, zelfdiscipline en flexibiliteit. In een tweede deel draait hij de rollen om en schetst hij het vertekend beeld dat de media en inzonderheid televisiedocumentaires en -drama's geven van de militair. Zowel uit de lessen van de oorlog in Vietnam, Ulster als de Falklands als uit de opleiding van officieren inzake media ontspruit de behoefte van een betere verstandhouding. In hoeverre zulk een nauwere band tussen militairen en media niet de condities schept voor het door de Minority Press Group gehekelde koude-oorlogklimaat waarin de Britse kranten baden en of deze wederzijdse dialoog al dan niet het Nukespeak tot voertaal zou hebben, is een vraag die Hooper als officier onbeantwoord, ja zelfs ongesteld laat. Of om het met Orwell te zeggen: "Alles was in orde, de strijd was gestreden. Hij had zichzelf overwonnen. Hij hield van Grote Broer."

J.D.

MEDIABARONNEN

PIERS BRENDON,
The Life & Death of the Press Barons,
Secker & Warburg, London, 1982, 288 blz.

JACK TINKER,
The Television Barons,
Qartet Books, London, 1980, 222 blz.

Biografieën over de grote perseigenaars en uitgevers gaan vaak ten onder aan dezelfde karakteristieken als die van de moderne Citizen Kanes die ze trachten te beschrijven: excentrisme, een snuifje megalomanie, iet of wat exhibitionistisch en met de kleur van een kameleon. Al te vaak put de auteur zich uit in de levensschets van de baron en zijn hofhouding en balanceert daardoor op het muurtje van de hofjournalistiek, het Story-proza of het Dallas-verzet. Het boek van Piers Brendon maakt zih alvast de eigenschappen daarvan eigen: het leest vlot, klinkt warm, is elegant geschreven en briljant verwoord, soms zelfs een tikkeltje ironisch, doch doorheen al die mascara ontbreekt het gezicht, een klare lijn en laat het een leegte achter. Dat is alvast niet te wijten aan zijn archiefwerk, Dat geschiedde grondig en uitputtend, doch door de levende materie, in casu enkele van de door hem beschreven en nog in leven zijnde perstyconen, werd hij gedwongen tot een voorzichtige formulering. Dat de hoofdpersonages van het boek met argusogen het werk volgden, mag blijken uit de eis tot terugtrekking van de advocaat van Murdoch, waardoor het boek enkele weken later de uitgeverij uitging. De eentonigheid werd mede vermeden door in deze reünie van Engelse en Amerikaanse persbaronnen alternerend de spots aan deze en gene kant van de Atlantische oceaan te richten. Zo passeren ondermeer Northcliffe en Rothermere, Hearst en Beaverbrook, Cecil King en Murdoch de revue, samen met vele anderen die een uitputtend overzicht schetsen van de grote kranteneigenaars van bij het begin van de populaire journalistiek tot nu. Schetst Brendon al deze heren in hun koppigste kracht

bij het arbitrair aanwenden van hun macht dan neemt hij ten opzichte van zijn protagonisten een tweeslachtige houding aan. Hij tekent ze in hun machinaties, maar legt evenveel nadruk op hun verwezenlijkingen, waarbij hij zich als het ware laat charmeren door hun sterke persoonlijkheid. Dat hij zich soms te sterk laat verblinden door hun glitter en glamour en zijn J.R.'s veel vergeeft moge blijken uit Brendons slotwoorden waarin hij oreert dat de grote communicatie-conglomeraten die het einde van de persadel inluiden een grotere bedreiging vormen voor de persvrijheid dan zijn helden, alsof deze zelf niet door hun monopoliepolitiek de fundamente van hun ondergang hebben gegraven en De Grondleggers van deze trust zijn geweest. Daarom zegt bijvoorbeeld "Good Times Bad Times" van ex-hoofdredakteur Evans méér over de val van The Times en graaft het dieper over de nefaste rol van Murdoch dan het hoofdstukje dat Brendon aan deze laatste heeft gewijd. Daarom legt het boek van Tinker, met de bijna analoge titel "The Television Barons", méér bloot over de structuren en de beleidsproblemen bij de Britse commerciële televisie dan we bij Brendon te weten komen over de interne Britse perskeuken. Tinker heeft - in tegenstelling tot Brendon, wél de dauw uit de ogen gewr om een kritisch oog te werpen op die ma voor wie het doorbreken van het BBC uitzendmonopolie en het oprichten van ITV een licentie geworden is tot het drukken van geld en een bron van ongekende weelde en macht. Tinker gaat echter niet op de borrel bij de eigenaars zelf, doch onderzoekt de geschiedenis en de huidige structuur van de verschillende bedrijven en de rol van de I.B.A. Op een ogenblik dat de verdere uitbreiding van de private television actueler is dan ooit gaat hij op zoek naar de ethiek van de omroep en stelt hierbij essentiële ragen. Daardoor krijgt zijn werk een plaats op de boekenplank van de communiatiewetenschapper. Op diens nachtkastje hoort Brendons boek thuis. Het graaft niet zo diep, maar leest wel eens zo gezellig.

J.D.

DUITSE MEDIA

ERICH KUBY,
Der Fall 'Stern' und die Folgen,
Konkret Literatur Verlag, Haburg, 1983, 207 blz.

JOACHIM SCHÖPS,
Die Spiegel-Affäre des Franz Josef Strauss,
Rowohlt-Spiegel Verlag, Hamburg, 1983, 224 blz.

Op amper 6 maanden tijd verschijnen twee boeken op de markt die elk één van de meest opspraak makende incidenten uit de Duitse weekbladhistorie tot onderwerp hebben. Centraal hierin staan Duitslands twee grootste weekbladen van algemene informatie: Der Stern en Der Spiegel. Doch van hier af lopen verdere gelijkenissen mank en fungeren beide werken eerder als elkaars antipoden. Schöps werk doorploegt een stuk recente Duitse geschiedenis waar het verhaalt over de

inval van de Duitse staatsveiligheid in de Spiegelkantoren in 1962, toen in opdracht van de toenmalige minister van Landsverdediging Strauss, de Spiegel-redacteuren werden gearresteerd, bezwarend materiaal in beslag genomen de schrijver van een compromitterend artikel in Spanje werd gekidnapt en het belangrijkste Duitse oppositieblad 4 weken lang werd lamgelegd.

Kuby's boek handelt over de ophefmakende "ontdekking" van Hitlers dagboeken waarmee Stern begin '83 de mediawereld en de publieke opinie verbaasde en menig geïnteresseerd buitenlandse weekblad een vervalst voetje lichtte. Waar Schöps de focus van het weekblad afwendt en het zwaartepunt van zijn werk verlegt naar de politieke gevolgen van de Spiegelaffaire, nl. het uiteendrijven van Franz Josef Strauss en de FDP, resulterend in de val van de regering, roert Kuby daarentegen duchtig in de interne keuken van het weekblad Stern, eerder dan een detectivestory op te zetten die het hoe en waarom van de vervalsing verduidelijkt. Is Schöps relax chronologisch, verdiepend en goed gestructureerd, dan begint Kuby in de Stern-keuken, waar hij 16 jaar lang zelf een vinger in de pap had, dermate met potten en pannen te gooien dat zijn boek verwordt tot zij het effectvol samengeklutste - collage inside-informatie uit weekblad en uitgeverij, flarden uit het Hitlerverhaal en roddel over collega's, waarbij vooral de stichter van het blad, Nannen het moet ontgelden als een "egocentrisch figuur die Duitslands grootste Illustrierte (bijna 8 miljoen lezers) tot legkip heeft gemaakt van journalistieke kleurloosheid en opportunisme".

Kuby schopt in zijn boek zo wild om zich heen dat de oorspronkelijk uitgever, het Hoffmann-Campe Verlag, weigerde het boek uit te geven, zodat de schrijver met het manuscript naar de uitgeverij trok van het linkse weekblad Konkret. Demonstratief wordt dan ook met rode viltstift op de cover de vroegere uitgever doorstreept, met op de achterflap de vermelding dat "dit boek niet bij de uitgeverij Hoffmann und Campe mocht verschijnen". Een gevaar dat Spiegel niet hoefde te lopen bij het in eigen uitgeverij verschenen werk, dat 20 jaar na de feiten tijd genoeg had om te bezwelen en duidelijke contouren te ontwaren, kwaliteiten die Kuby's boek amper twee maanden na de vervalsing geschreven, moet ontberen.

chts in het overschouwen van de gevolgen beide incidenten ontmoeten de schrijvers elkaar als ze, beiden de bittere kelk tot de bodem geleedigd, daarin een bruine droesem ontwaren: het spookbeeld van een fascistisch Duitsland. Schöps heeft het erover wanneer hij de Spiegel affaire uitroept tot de eerste grote test-case voor de toen nog prille Duitse democratie, die de Duitse samenleving deed wankelen, de rechtsstaat in opspraak bracht en in het buitenland het beeld opwierp van terug opmarcherende bruine kolonnes. Zover kwam het niet al zorgde de zaak voor een grondige politieke aardverschuiving in de binnenlandse politiek door de breuk van CSU en FDP.

Juist in het jaar '83 wanneer beide partijen na 20 jaar terug in een coalitie samengaan wordt, luidens Kuby, door het weekblad Stern Hitler alweer als een delicatessie aan het volk geserveerd.

J.D.

Peter de MENDELSSOHN,
Zeitungsstadt Berlin, Menschen und Mächte in der Geschichte der deutschen Presse, Ullstein, Frankfurt/M-Berlin-Wien, 1982, 622 blz.

Dit boek is de herwerkte en aangevulde versie van de Mendelssohns in 1959 verschenen geschiedenis van de pers te Berlijn, een stad die op het toppunt van haar bloei in de jaren 20 de grootste krantenstad ter wereld was.

De auteur besteedt vooral aandacht aan de geschiedenis van de drie grote trusts die het beeld van de Berlijnse pers vele decennia lang hebben bepaald: de tweede joodse concerns Ullstein en Mosse en het eerder nationalistisch getinte concern Scherl. Hierbij is het duidelijk dat de Mendelssohns sympathie vooral uitgaat naar het Ullstein-concern, niet alleen wegens de fundamenteel liberale, democratische en anti-imperialistische houding van het huis Ullstein, maar ook omwille van het economisch dynamisme en de zin voor vernieuwing die van de onderneming uitgingen.

Dat de Mendelssohn de geschiedenis van de Berlijnse pers niet zonder engagement beschrijft, blijkt ook uit zijn herhaald pleidooi voor economische onafhankelijkheid van het perswezen. Bij verscheidene gelegenheden wijst de auteur erop hoe funest het voor kranten kan zijn wanneer ze in handen geraken van banken of andere belangengroepen die met de pers niets te maken hebben. Het duidelijkst wordt dit geïllustreerd door de dubieuze rol die de nationalistische industrieel Alfred Hugenberg in de Berlijnse en in de Duitse pers heeft gespeeld. Vanuit de directiezetel van de Friedrich Krupp AG in Essen kocht hij zich met de hulp van de hoogste Duitse financiële en industriële kringen een persimperium bij elkaar dat door zijn nationalistisch, anti-democratisch gestook tegen de republiek van Weimar de weg effende voor Hitlers machtsovername en de daaropvolgende "Gleichschaltung" van het gehele openbare leven en dus ook van de pers. In de laatste kapitels behandelt de auteur de ontwikkeling van de Berlijnse pers sinds 1945. Bij die ontwikkeling was de Mendelssohn als persofficier van de Amerikaanse afdeling voor informatiecontrole direct betrokken. Uiteraard ligt in de laatste hoofdstukken de klemtoon vooral op de rol die Axel Springer in de jongste decennia in het Berlijnse perswezen heeft gespeeld. Hierbij krijgen we wel de indruk dat de auteur de machtspositie van Springer te Berlijn iets te zeer minimaliseert, al moet gezegd dat hij op bepaalde andere plaatsen in zijn werk - althans tussen de regels - zeker niet kritiekloos staat tegenover bepaalde praktijken van "Bild" en consorten. "Zeitungsstadt Berlin" is geen wetenschappelijke pershistorische studie, maar het werk van een journalist, een briljant en met liefde geschreven boek, dat de geschiedenis van de Berlijnse pers schildert in directe relatie met de politiek en cultuurhistorische achtergronden van de behandelde periodes.

G.R.

Herman MEYN,
Massenmedien in der Bundesrepublik Deutschland, Colloquium Verlag, Berlin, 1979, 173 blz.

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung,
Kommunikationspolitische und kommunikationswissenschaftliche Forschungsprojekte der Bundesregierung (1974 - 1978), Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, Bonn, 1978, 460 blz.

In de Duitse Bondsrepubliek hebben de instituten voor Publizistikwissenschaften steeds een nauwe verbondenheid aan de dag gelegd voor de communicatiepolitieke thema's die er aan de orde van de dag zijn. Die politieke invalshoek vormt ook het oogpunt van waaruit Hermann Meyn (Freien Universität Berlin) zijn overzicht structureert van de massamedia in West-Duitsland. Zijn rondleiding schetst niet zomaar een vrijblijvende tour d'horizon van radio, televisie, pers, film en nieuwe media, maar vertrekt van de kritische vraag of die massamedia nog hun functie vervullen die ze in het politieke systeem van de Bondsrepubliek wordt voorbehouden. Voor Meyn is deze functie drieledig: informatieverstopping, bijdragen tot de meningsvorming en een controle- en kritiekfunctie.

In het licht van de recentste ontwikkelingen in de jaren '70 op het Duitse mediaterrein: de voortschrijdende krantenconcentratie van platteland richting grootstad, de toenemende afhankelijkheid van de advertentiemarkt, de tweespalt tussen openbare en privé-televisie, of het probleem van de interne persvrijheid, luidt het antwoord dan ook eerder negatief. De politieke invalshoek blijkt ook uit de supplementaire thema's die door de auteur worden aangesneden: de geschiedenis van de persvrijheid in Duitsland, de rechtspraak terzake en een ontleding van de onderscheiden mediapolitieke stellingnames van de Duitse partijen. Juist door het bondig en overzichtelijk uitklaren van mediapolitiek relevante vragen gaat Meyn daar verder waar de meeste Belgische overzichtsstudies stoppen.

En dat is nauwelijks verwonderlijk want in de Duitse Bondsrepubliek hebben de communicatiewetenschappers een dragende stem in de mediapolitiek die door de regering wordt uitgetekend. De proeve hiervan is de 460 pagina's dikke studie: "Kommunikationspolitische und kommunikationswissenschaftliche Forschungsprojekte der Bundesregierung (1974-1978)", waarin, op verzoek van de Duitse regering, communicatiewetenschappers te lande verzocht werden om studiewerk te verrichten naar de mediapolitieke topics waarover nog voldoende kennis ontbrak. Het resultaat is dan ook een representatieve dwarsdoorsnede van de Duitse mediapolitieke scène, waarin men zes tafereel kan onderscheiden: Communicatorstudies (journalist, chefredacteur, uitgever), de structuur van de media en haar aanbod (bv. de gevolgen van lokale krantenmonopolies), inhoudsanalyses van nieuwsberichtgeving, de werking en het mediagebruik (bv. selectiemechanismen), een economische analyse van ondermeer concentratieverschijnselen en zuiver politieke of rechtsvragen die peilen naar een afgebakend en sluitend statuut voor redacties of audiovisuele media.

In Nederland wordt de regering in haar mediapolitiek geadviseerd door de WRR-rapporten. In Duitsland krijgen de communicatiedepartementen de gelegenheid om de totale mediapo-

litieke akker te doorploegen en worden hun gegevens betrokken bij het beleid. In Vlaanderen hebben de communicatiewetenschappers geen stem, maar daar is er dan ook (voorlopig?) geen beleid om die stem in te roeren.

J.D.

RECLAME

B. GARDNER,
A Conceptual framework for Advertising,
Crain Communications, Chicago, 1982.

Zoals er in de leer van de communicatie gezocht wordt naar algemene overkoepelende verklaringsschema's, zo gebeurt dat soms ook in de reclamesector. Soms lopen deze pogingen uit op theoretische concepten die ver van de praktijk liggen, soms worden er nauwelijks of geen verbanden met die communicatietheorie gelegd.

Met welke problemen de wetenschap bij het verklaren van effecten van reclame heeft af te rekenen, wordt duidelijk in het voorwoord. Ondanks dat zijn er toch mogelijkheden om een goede basis voor reclamevoering te formuleren.

Volgens Gardner zijn het de invloeden in de "mind" van de mens die bepalend zijn voor het effect van reclame. Die invloeden zijn b.v. ontvangst, opslag in het geheugen, actie, reactie. Centraal in dit proces staan de "modifiers", vaste patronen die aangeleerd zijn, en die elke boodschap beïnvloeden. Deze modifiers werken in op alle elementen uit Lasswells schema.

Naast deze interne beïnvloeders zijn er ook nog externe beïnvloeders van (reclame)boodschappen, de boodschap zelf, de frequentie waarmee de boodschap herhaald wordt en het geheugenspoor.

Betekent dat nu dat met dit schema een beter beeld over reclame-effecten te formuleren valt? Het antwoord hierop wordt voor een belangrijk deel bepaald door de beschikbare onderzoekstechnieken. Gardner somt er een groot aantal op die een optimistisch antwoord op deze vraag rechtvaardigen.

Dit boek, ofschoon dun, is een uiterst interessant werk voor zowel praktijkmensen als voor studenten. Het geeft voor beide belangrijke aanknopingspunten. Maar vooral ook omdat het voor een groot deel gefundeerd is op de theorievorming uit de communicatiewetenschap.

U.J.

TAALKUNDE

T. POLLMANN,
Woorden, klanken, zinnen, talen,
's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1982, 253 blz.

Voor velen houdt taalkunde waarschijnlijk niet veel meer in dan de dingen waarmee ze in het middelbaar onderwijs geconfronteerd worden, d.w.z. woord- en zinsontleding, spellingsproblematiek en taalzuivering. Het werk van Pollmann is een inleiding in de taalkunde waarbij de bedoeling voorop staat de geïnteresseerden met zoveel mogelijk facetten van de (moderne) taalkunde te laten kennismaken.

Het stuk over woorden behandelt de lexicologie (het maken van woordenboeken met de werkwijzen en problemen daarbij) en de morfologie (woordformuleringsleer); in een 2e hoofdstuk komen de klanken aan bod: de fonetiek (studie van de concrete spraakklanken: zowel articulatorische als akoestische aspecten komen aan bod) en de fonologie (studie van de betekenisonderscheidende spraakklanke, los van hun realisatie); het hoofdstuk over zinnen stelt de syntaxis centraal (Hoe worden woorden tot zinnen samengevoegd? Op welke manieren is dat te beschrijven? Ruime aandacht gaat daarbij naar de recente formele grammatica's); vervolgens worden de historische taalkunde, de dialectologie en de sociolinguïstiek in hun onderling verband voorgesteld. Dit stuk over talen besteedt eveneens aandacht aan het proces van taalverandering en aan de relatie tussen taal, maatschappij en onderwijs. Tot slot wordt in een laatste hoofdstuk de semantiek behandeld.

Om de uiteenzetting te illustreren en te verduidelijken worden er in de tekst geregeld citaten, illustraties en fragmenten uit belangrijke werken opgenomen. Na elk hoofdstuk kan de lezer zijn kennis "testen" aan de hand van een aantal vragen. Wie zich verder wenst te verdiepen in de studie van een of ander aspect wordt verwezen naar de "Inleidende literatuur voor voortgezette studie" (1 werk per hoofdstuk) of kan terecht bij de in de tekst genoemde publicaties.

L.J.

MEDIARECHT

R. WELLBROCK,
Persönlichkeitsschutz und Kommunikationsfreiheit. Eine Analyse der Zuordnungsproblematik anhand der Rechtsprechung der Zivilgerichte und des Bundesverfassungsgerichts.,
Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1982, 200 blz.

In een reeks bijdragen tot interdisciplinair media-onderzoek gaat de auteur aan de hand van Duitse rechtspraak en rechtsleer na hoe de persoonsbescherming en communicatievrijheid zich verhouden. Een concreet geval wordt een aanzet tot een diepgaande analyse van het begrip 'eer'. Bedenkingen omtrent de theoretische relevantie van de aard van het massamedium voor het onderscheid tussen feitelijk oordeel en waardegebonden oordeel worden op dezelfde wijze gestoffeerd. Vooral wat het eerbegrip betreft blijkt de Duitse wetgeving belangrijke hiaten te vertonen die het communicatieproces beïnvloeden en een gerechtelijk ingrijpen waarschijnlijk maken. De auteur pleit voor een doorbreken van de gangbare dogmatische attitude rond het eerbegrip door middel van bestaande concrete rechtspraak.

R.A.

SLOGAN

N. REES,
Slogans,
George Allen & Unwin, London, 1982, 175 blz.,
geïll.

Slogans worden ons dag op dag om de oren jeslagen. Nigel Rees maakte uit de overvloed aan lok-zinnen van de voorbije eeuw een selectie van een 1000-tal slogans die deodorants, democratie, wereldoorlog of whisky trachten te verkopen. Het werd een onderhoudende mengeling van een stuk sociale geschiedenis en nostalgie.

Rees geeft anecdotische details over uitvoerders en 'petite histoire' van zijn geselecteerde slogans. Hij organiseert zelfs een kwisje om ons geheugen te testen. De 150 illustraties van dit leuke kijkboek zijn prachtig. Zij tonen de reclame en propaganda aan haar mooiste kant: inventiviteit. 'Kopen maar' is een slogan die je in dit boek wel niet vinden zal.

R.A.

VERTAALGIDS

PENNINCKX, W. en BUYSE, P.,
Vertaalgids UGA,
Heule, 1979, 165 blz.

Het Nederlands van de gemiddelde Vlaming krioelt van allerlei verwerpelijke - isme gallicismen nemen daarbij een niet onaalijke plaats in. Bij vertalingen uit het Frans is de kans op dat specifieke soort fouten vanzelfsprekend nog groter dan normaal. Met hun *Vertaalgids* willen Penninckx en Buyse iedereen die weleens Franse teksten in het Nederlands moet omzetten een steuntje geven.

Na een korte inleiding over het vertaalvak in het algemeen (waarin o.m. moeilijkheden, opleiding en zelfs werkgelegenheid aangeraakt worden), behandelen de auteurs typische moeilijkheden die zich voordoen bij Nederlandse vertalingen uit het Frans. Bij elk van de besproken woorden/wendingen worden de mogelijke Nederlandse equivalenten voorgesteld. Het specifieke Nederlandse gebruik wordt dan met een paar voorbeeldzinnen voorgeschoteld. "Proeve van vertaling" daarvan vindt hij achter in het werk. Het boek sluit af met een overzicht van algemene woordenboeken en vakwoordenboeken voor een dertigtal domeinen.

L.J.

INTERNATIONALE COMMUNICATIE

XXX,
Ideenkämpfe in Afrika, Asien, Lateinamerika,
Dietz Verlag, Berlin, 1980, 360 blz.

Dit boek is de vrucht van een auteurscollectief van het filosofisch instituut van de Russische Academie voor Wetenschappen. Het is dan ook een orthodoxe, met veel citaten 'verluchtigde', marxistisch-leninistische analyse geworden van de imperialisme-problematiek in het algemeen, en de ideologische aspecten van de sociale, politieke en culturele ontwikkeling in het bijzonder. Men gaat uitvoerig in op de ideologie van het nationalisme en de functie van de staat in ontwikkelingslanden.

J.S.